

Egy salgótarjáni fodrász kisiparos család a 20. században ^[1]

A szerző családja 20. századi múltját villantja fel néhány felvétel segítségével. A fényképek a Cserven és a Bódi család magángyűjteményéből származnak, és az 1920-as évektől az 1970-es évekig mutatják be érzékletesen a korabeli Salgótarján és a helyi iparosság, a fodrászszakma életét.

A 20. század elejétől Salgótarján növekvő lakosságának napi igényei kielégítéséhez a korábbiaknál nagyobb mértékben vált szükségessé a szolgáltató ipar, a kisipar. Ezért a múlt század folyamán az ország minden területéről sok iparos érkezett Salgótarjánba. A parasztoktól megvásárolt telkeken felépítették első házaikat, műhelyeiket. Közülük többen nyitottak borbély-fodrász műhelyt, amelyek igen „jól mentek, hiszen a férfiak minden nap jártak borotválkozni, a nők közül pedig sokan festették, daueroltatták, ondoláltatták a hajukat. A borbély-fodrászok foglalkoztak kozmetikával és manikűrözéssel is. A belváros újonnan átalakult képét az 1960-as évekig meghatározták ezek a Fő utcát benépesítő műhelyek, üzletek és kereskedések.

A város talán legismertebb fodrászatának a története igen regényesen vette kezdetét. Sok más fiatal, vagyontalan lányhoz hasonlóan az 1904-ben, Salgótarjánban született *Kossó Julianna* is cselédlányként kereste kenyerét. Édesanyját, *Kosztolni Zsófiát* még gyermekként elvesztette, a Liptó vármegyei Kelecsény községből Salgótarjánba került édesapja pedig bányászként dolgozott. Viszonylag fiatalon megsérült és nyugdíjazták, ezért nem tudta segíteni felnőtt lányát. *Kossó Julianna* anyját neheztelte, hogy 1928-ban kislánya született, *Kossó Irénké*, akit egyedül nevelt, mivel az édesapja - egy nyomdászsegéd - nem vállalta fel a gyermekét. Júlia a család emlékei szerint fiatal lány kora óta cselédként dolgozott. Lásd még a Nógrád Megyei Levéltár: IX. 502. b. A SZOT TB F?igazgatósága Nógrád Megyei Igazgatóságának és jogel?djeinek iratait, a háztartási egyéni nyilvántartást. Ezeket az adatokat csak az 1930-as évekt?l vezették, így a dédnagymama korábbi munkahelyeir?l nem maradt fenn írásos dokumentum. melynek nyilvántartása szerint Salgótarjánban három helyen cselédkedett: 1932-1934 között *Dr. Tamási Jenő* járásbírói tisztviselőnél a belváros Kassai soron, majd ezt követően a Fő utca 62. szám alá szegődött hat évre *Biheller Jakab* magánzóhoz. Végül - és ez a lépés meghatározónak bizonyult életében - a közvetlen szomszédságában lévő *Cserven Sándor* fodrászmester alkalmazottja lett nyolc hónapra (A lakcímetek látva bizonyosra vehető, hogy informális úton, ismeretség alapján kereshetett újabb és újabb munkahelyet.) Juliannát 1940-ben teljes ellátással és havi 30 pengő fizetéssel afféle mindenese cselédként alkalmazták a Cserven-házban.

[Képgaléria megtekintése](#) ^[2]

A családfő, Cserven Sándor 1927-ben váltotta ki, és űzte sikerrel az ipart. Nagy üzletet vitt számos segéddel és inassal. Nem véletlenül, hiszen a kisiparosoknál is meghatározó volt, hogy hol fektűt az üzlet vagy a műhely, volt-e fióküzlete, és melyik réteghez tartozott a vásárló közönsége. A leglátogatottabb és legszínvonalasabb boltok a Fő utcán, az Erzsébet téren és a Kassai soron álltak. A Cserven család fodrászüzlete is a városka szívében működött, szemben a Hangya szövetkezzel a Fő út 64. szám alatt. Négy széken férfiakat nyírtak és borotváltak, hat másikon pedig nőket szépitettek. Cserven Sándor a viszonylag jómódú salgótarjániak közé tartozott. Mivel felesége fiatalon elhunyt, helyére hamarosan Julianna, a cselédlány lépett még abban az évben, mikor beállt hozzá dolgozni. Saját gyermekei mellett sajátjaként nevelte Julianna kislányát, Irénkét is, aki a hat elemi elvégzése után már az üzletben dolgozott. Itt ismerkedett meg leendő férjével, *Bódi Bélával*, aki - mivel Cserven Sándor kalandos életű természetes fiát idegenlégiósként Afrikába vetette sorsa, és ott meghalt, - idővel átvette a már idős mestertől az üzletet. Cserven Sándor lánya, férjhez ment Miskolcra, így ő sem követte édesapját a fodrász szakmában.

Bódi Béla az akkor már Csehszlovákiához tartozó Fülekpüspökiben született 1922-ben. Édesapja cipészként dolgozott, édesanyja, *Imrich Eszter*, pedig bábaasszony volt. Az elemi iskola elvégzése után Füleken dolgozott a zománccgyárban, majd mikor szülőhelye 1938-ban visszakerült Magyarországhoz, átköltözött a legközelebbi városba, Salgótarjánba. 1939 és 1941 között elvégezte az iparostanonc iskola három évét, közben inasként majd segédként dolgozott. Miután kijárta az iskolát, és mesterénél, Cserven Sándornál elsajátította a gyakorlati ismereteket, segédlevelet szerzett. 1945. augusztus 16-án pedig már fodrászmesternek nyilvánítták. A mesterlevél, amelyet a Budapesti Kereskedelmi és Iparkamara adott ki, a 40 081/1945 tkv. számon kimondta, hogy fodrásziparban iparjogosi ványnt kaphat, valamint: „*Fent nevezett [a] mester megjelölést iparával kapcsolatosan cégérben, nyomtatványain és hirdetésében jogosan használhatja*”. Irénkét 1946. november 6-án vette feleségül, ekkor mindketten fodrászsegédek voltak, ahogy azt az alább közölt házassági anyakönyvi kivonatukon látni lehet.

Bódi Béla 1947. november 11-én váltotta ki az iparendélyt, és átvette a Cserven fodrászatot, miután a mester ebben az évben meghalt. 1947-ben, majd 1948-ban is ő volt Salgótarjánban a *Kisiparos fodrászszakosztály* elnöke. Ekkorra a világ átalakult, és a kommunista párt, azaz a *Magyar Dolgozók Pártja* helyi képviselői határozták meg a kisiparosság „jövőjét” Salgótarjánban is. Így Bódi Bélát megkeresték a párttól - pontosan az üzletébe járó körzeti párttitkár javasolta őt -, majd az OKISZ-tól is, hogy alapítsa meg a *Salgótarjáni Fodrász Szövetkezetet*. Nem lelkesedett az ötletért, mert akkoriban kezdett újra jól menni a bolt, hiszen a háborús években épphoggy vegetáltak a kisiparosok, nem volt megfelelő áruellátás, az embereknek nem volt pénzük erre a szolgáltatóra.

Ismeretes, a kommunista párt hatalomra kerülése rövideesen magával hozta a magánipar és kereskedelem felszámolását is. 1945 végén állami tulajdonba kerültek a szénbányák, egy év múlva a bankok és a nehézipari üzemek, 1948 márciusában a 100 főnél többet foglalkoztató üzemek, valamint az annál kevesebbet foglalkoztatók, ha azt „az állam érdeke úgy kívánta”. Ennek jegyében szorították vissza, ill. vagy számolták fel a kisipart és a kiskereskedelmet. Korlátozták az iparendélyek kiadását, a korábban kiadottakat pedig felülvizsgálták, és megszerverték a szocialista szövetkezeteket. 1948-ban megalapították az Országos Kisipari Szövetkezetek Szövetségét, az OKISZ-t, aminek 1971-ig minden szövetkezet a tagja volt.

1951. február 21-én Bódi Béla elnökletével megalakult a Salgótarjáni Fodrász Szövetkezet, bár a tényleges közös munka csak áprilisban indult meg. Tizenegy kisiparos és tizenegy segéd lépett be a szövetkezetbe mintegy hét üzlettel. A szövetkezetbe kényszerített kisiparosok hozták magukkal vendégkörüket, ugyanígy az üzletek berendezését a tulajdonosok adták át a szövetkezetnek, majd ezeket felértékeltek, és három év alatt - nyomott áron - visszafizették. Fizetésként a fodrászok a bevétel 40-50%-át kapták, nagyjából 2000 Ft-ot, ami az akkori bérekhez képest szép összeg volt.

Valószínű azonban, hogy az országos nagypolitika okozhatta a változást. Az 1953 nyarán hivatalba lépő Nagy Imre kormány enyhített Rákosi-Gerő-féle kényszerűvetkeztést erőltető gazdaságpolitikán. A lakosság szükségleteinek kielégítése miatt az MDP Politikai Bizottságának döntése alapján újrászabályozták az iparendélyek kiadását, aminek hatására sokan kiléptek a szövetkezetekből, és kiváltak az iparendélyt. Ezt 1955-ben újra szigorították, de két év múlva, 1957-ben - a forradalom leverése után hatalomra jutó - a Kádár kormány nem erőltette a szövetkezetesítést, így újból nőtt a kisiparosok, kiskereskedők száma. A jobb lehetőségek és személyes ellentétek miatt az 1950-es évek végén Bódi Béla feleségével együtt kiváltotta az ipart. Mivel Bódi Béla nagy vendégkörrel rendelkezett, így anyagilag is kedvezőbb helyzetbe került, amire szüksége is volt családjának, hiszen elsőszülött fia súlyos beteg lett (a család erőfeszítései ellenére 15 évesen meghalt). 1962 januárjában ismét visszaléptek az ekkor már több iparágat tömörítő, egyesített szövetkezetbe, amelyben Bódi Béla előbb raktárkezelő lett, majd részlegvezető és ágazatvezető. A családi üzletet, ami a szövetkezeti hálózat része lett, a '60-as években dózerolták le, mikor az új városközpont építették. A fodrászüzlet az 1950-es évek végétől már nem a főutcán volt, hanem a Fő utcáról nyíló belső udvarban. Az egykori tulajdonos nyugdíjasként, az 1980-as évek elejétől is dolgozott a Salgótarjáni Szolgáltató Szövetkezetben, otthon pedig feleségével készített majd minden nap frizurákat törzsvendégeinek. Leszármazottaik nem folytatták a családi hagyományt. Két fiuk közül az első, mint már esett róla szó, korán elveszítették, a második pedig, örökölve a gyakorlatias gondolkodást és szervezőkészséget, manapság pénzügyi szakemberként dolgozik.

Az itt közölt képek a Cserven és a Bódi család magángyűjteményéből származnak, az 1920-as évektől az 1970-es évekig villantják fel egy család, ill. a helyi kisiparos társadalom, továbbá egy sajátos település, Salgótarján összefonódó múltját.

Magyar Dolgozók Pártja ^[3]

OKISZ ^[4]

szövetkezet ^[5]

Salgótarján ^[6]

Kiadás: 8. évfolyam (2008) 1. szám

Forrás webcím: https://www.archivnet.hu/hetkoznapok/egy_salgotarjani_fodrasz_kisiparos_csalad_a_20_szazadban.html

Hivatkozások

[1] https://www.archivnet.hu/hetkoznapok/egy_salgotarjani_fodrasz_kisiparos_csalad_a_20_szazadban.html

[2] https://www.archivnet.hu/.../galeria_pop.php%3Fga_id%3D33

[3] <https://www.archivnet.hu/cimkek/magyar-dolgozok-partja>

[4] <https://www.archivnet.hu/cimkek/okisz>

[5] <https://www.archivnet.hu/cimkek/szovetkezet>

[6] <https://www.archivnet.hu/cimkek/salgotarjan>